

[Заканчэнне на 4-й стар.].

еш. Лепей Буслаева, ён велъ

Нарэшце маем справу з кваліфікаванай работай

Шкавы дакумент з'явіўся ў друку. Што за дакумент? Адаптацыйны, народны дакумент, які павінен быць у вучоны-правазнаўцы, вельмі старанна прапрацаваў і стварыў тое, аб чым большасць грамадзян і не марыла. У гэтым праекце Канстытуцыі сапраўды мае на мейце стварэнне на беларускай зямлі незалежнай дэмакратычнай дзяржавы. Таму паўнамоцна падтрымліваю ўвядзенне прэзідэнцкага праўлення, зніжэнне ў парламенце да 160 колькасці дэпутатаў, яго прафесіяналізацыю. А таксама ўвядзенне тэрмінаў «Сойм» замест «Вярхоўнага Савета», «Рэда» замест «Савета», сутнасць якіх ніколі не адпавядала іх найменню. Калі грунтоўна мяняць грамадскі лад, трэба мяняць і тэрміны, бо яны павінны падкававаць новыя формы народнага ўладання.

Хачу бы прарабіваць адно-

страваць у новай Канстытуцыі, што на пераходны перыяд павінен быць у парламенце, вышэйшым выканаўчым і распарадчым органе, органах мясцовага кіравання і самакіравання адказныя асобы спыняюць сувязь са сваімі партыямі — каб выключыць процістаянне вышэйшых і ніжэйшых улад. Лічу неабходным замацаваць у Канстытуцыі, што старшыня Сойма, яго намеснік, прэзідэнт, прэм'ер-міністр, кіраўнікі ўрада (міністры), а таксама кіраўнікі мясцовага органа самакіравання на перыяд сваёй павінамоцтваў спыняюць членства ў палітычных партыях і іншых грамадскіх аб'яднаннях, якія дамагаюцца палітычных мэт, як гэта зроблена ў адносінах да пракурора і судовых органаў. Хоць бы на пераходны перыяд. Асноўная мэта Канстытуцыі — садзейнічаць кансалідацыі прагрэсіўных сіл дзяля росту дабрабыту насельні-

тва, стварэнню моцнай заканадаўчай і выканаўчай уладаў, самастойнай дэмакратычнай дзяржавы.

Выдатна тое, што парламент прадуладжвае прафесіяналізм, у выніку чаго дэпутаты будуць заняты вырашэннем інтарэсаў усіх слаёў насельніцтва, а не асобных яго груп, як зараз, калі кожны дэпутат, як кажучы, цягне коўдру на сябе, абараняючы інтарэсы сваіх выбарчыкаў.

Што датычыцца артыкула 46-га, то, на маю думку, варыянт аднапаловага зместу і сэнсу. Але я аддаў бы перавагу асноўнаму, як больш грунтоўнаму, а не яго дэталі.

Адносна выбарчай сістэмы. Мэтазгодна не пазбаўляць выбарчых правоў асоб, якія ўтрымліваюцца на прыгавор суду ў месцах пазбаўлення волі. У такім разе яны адчуваюць сябе павінамоцтвамі грамадства, што садзейнічае іх пераўвасходненню. Ігоўмі ў дэмакратычным грамадстве нельга робіць і ачэсваць. Варта ўлічыць думку сапраўдных асуджаных, а таксама тое, як гэта пытанне разглядаецца ў канстытуцыях дэмакратычных дзяржаў.

У артыкуле 82-м па правядзенню рэферэндуму адназначна, што «рашэнне лічыцца прынятым рэферэндумам, калі за яго праталасавала большасць грамадзян, якія ўдзельнічалі ў галасаванні». Я прарабіваў бы дапоўніць апошняю частку артыкула словамі «маюць права». Пасля дапаўнення артыкул бы канстатаваў: «Рашэнне лічыцца прынятым рэферэндумам, калі за яго праталасавала большасць грамадзян, якія маюць права ўдзельнічаць у галасаванні». Пры крытэрыі большасці праталасаваных рашэнне можа быць прынята, калі большасць грамадзян не праталасавала, палітычны неагаворны аб'ект коўваць вынесена на рэферэндум пытанне. Таму прарабіваў дапоўніць і артыкул 103-ці аб выбаранні прэзідэнта, дзе адзначыць, што «Прэзідэнт Рэспублікі лічыцца выбараным, калі за яго праталасавала больш палова грамадзян рэспублікі, прыняўшых удзел у галасаванні». Змест «прыняўшых удзел» напісаць «ўнесенах у спісы для галасавання».

У артыкуле 95-м раю захаваць прапанову, што ў састане Прэзідыума Вярхоўнага Са-

та Рэспублікі ўваходзяць «кіраўнікі фракцый, што аб'ядноўваюць не менш 15 дэпутатаў Вярхоўнага Савета Рэспублікі». Гэтым самым у кіраўніцтва дапускаюцца прадстаўнікі палітычных партый. Можна толькі варту павялічыць колькасць дэпутатаў, якія маюць права ствараць фракцыі, каб дэпутацкі корпус не распаўсю на дробныя фракцыі.

Палкам і поўнамоцна ўхваляю змест і агулавак раздзела «Мясцовасе кіравання і самакіравання». Ясна і абгрунтавана выкладзена ўсё, чым павінна займацца Рада. Гэты тэкст значна лепшы, чым у другім варыянце.

Праваную раздзел 9. «Суд» прыняць у другім варыянце — «Судовае ўладанне Тэрмін большы зместоўны. Падкрэсліваць, што судавольства ў рэспубліцы, вядзецца «на мове большасці насельніцтва данай мясцовасці» неагаворна. Беларуская мова даступная рускамоўнаму насельніцтву. І на практыцы ніхто не будзе забараняць карыстацца рускай мовай, што і маецца на ўвазе.

Аляксандр ДЗЕРАВЯНКА, супрацоўнік МДЗ Беларусі, маёр міліцыі.

Турэцкая фірма «ЭНКА» пачала будаўніцтва ў Слоніме 73-х п'яціпавярховых жылых дамоў на 1.500 кватэр, а таксама школы, пошты, дзіцячага сада, паліклінікі, нацыйнай. Жыццё прызначана для аэніспаслужах, якія прыбываюць з Германіі. На ўвядзенне аб'ектаў спатрэбіцца не больш года, так што к канцу 1992-га яны будуць здадзены навастанам пад ключ.

Фота Юрыя ПАУЛАВА (БЕЛТА).

ПРА НАБАЛЕЛІАЕ

ЦІ ВЕДАЕЦЕ Вы, што ў Беларусі ўзята на ўлік 340 тысяч псіхічна-анамальных дзяцей, што толькі ў Мінску працуюць чатыры школы для разумова адсталых дзяцей? У цэлым «пагранічны стан» паміж нейрозам і больш цяжкімі формамі псіхічнага расстройтва выяўляецца ў 70—80 працэнтах беларускіх дзяцей.

Пакрыўджаныя Богам

ЦІ ВЕДАЕЦЕ Вы, што нават 2,5 працэнта здаровых цяжарных жанчын у нашэ акалічэнне нядобры і наогул вар'яцкі час нараджаюць дзяцей з рознымі паталогіямі? І для іх светлая раіцца дотэчнай радасці маірыства можа абярнуцца сумным пеклам. Нехта іхны гэты крыж, нехта співае яго са сваіх плячэй на дзяржаўную ішо, нехта дзяржава сама павяртае бацькоўскіх правоў, частей — а-а-а п'яцтва.

Вось і запіваючыя спечустанцы, некаштат школы-інтэрнаты № 7 для дзяцей з неадарвітым інтэлектам, сіротамі іх пакінулі. Гэта навукальнае ўстанова пачала працаваць у 1986 годзе — у былым Саюзе яна адна з першых такога тыпу. Цяпер у ёй 214 дзяцей з дэ-ягназам аліафрыі ў ступені дэбілітасі.

Нельга сказаць, што дзецім там дрэнна — педагогі робяць сваю справу на-маістэрску, стараюцца даць за 9 гадоў навучанню хоць мінімальныя веды — у аб'ёме 4 класаў, абаучыць прафесіянальным навывкам — аўтуткія, сталера, слесара, малодшага медыцынскага персаналу, рабочага карданажна-пералётнага аддзела, звычайнага гаспадаркі.

Сямён Філімавіч Гацаў, псіхалаг школы-інтэрната, успамінае словы сваёй настаўніцы-мэтра Клары Гаўрылаўны Ярмалавай: «Вы не абавязаны любіць дэбілаў, але аддаць душу — абавязаны». А аддаючы душу, самога сабе, — ці не пачынаеш любіць, альбо, у крайнім выпадку, хоць разумець?

«Вось гэты, тая, той...» — цяжкія выпадкі... Але і гэтыя «цяжкія выпадкі» адносяцца да старэйшых з паваяга. Таму што тая бачыць у іх асобу, разумеючы іх, імі, як з роўнымі. І нібы павісла ў лавэры наша самае цяжкая і страінае пытанне: «А ці патрэбна жыццё ТАКІМ?»

Ды і што мы, вядома патрэбна! Яны таксама радуюцца сонцу, упіваюць з дрэва кляновому лісту. Толькі, можа, крыху запавольна, альбо, наадварот, бурна.

Дзеці гэтыя — без комплексў у нашым разуменні слова. Таму ім лёгка жыць сярод сваіх, і цяжка — у намі. А ўсё ж пачынае «жорна» бліжэй да філасофскага, чым да юрыдычнага. Напрыклад, гідрацэфал можа быць як імітат, так і геніем. Забыўшы яго пры нараджэнні — ці не станем забойцамі таленту?

Можна, і няма геніяў сярод насельніцтва школы-інтэрната, але толькі не майстроў... Пабачылі б вы малючкі, падтрыманыя да адраўкі ў Ізраіль на выбудоў, вярнуцца рэчы — павячкі, шалкі, кофты; ці не ўзрадзілі б вас вясёлыя лано-палотны — своеасабыліныя погляды на свет. На Міжнародным конкурсе дзіцячага тэатра, які праходзіў у Еўратрыі ў канцы жніўня, дзеці атрымалі дыплом І ступені...

...І як горка ўсведамляць, што большай часткай усё гэта застанецца незапамятаваным — скончыўшы школу, хлопчыкі і дзяўчынкі з дзіцячых умоў пераходзяць у суровое жыццё. Толькі некаторыя трапляюць у дамы інвалідаў. Астатнія павінны ўліцца ў грамадства. А зрабіць гэта не могуць па розных прычынах. І адна з іх — што ім адмаўляюць у прыёме на работу, нягледзячы на шматлікія пастанова, і тут вінаваты не канкрэтныя дырэктары ды начальнікі, а ўмовы нашага жыцця. Кіраўнікі прадпрыемстваў разважваюць прыкладна так: «Навошта ён мне? З ім адны турботы. Ды і раптам здарыцца што — потым адкажы. У дадаток і кватэру трэба даць у першую чаргу, а ў мяне і так аўно колькі патрэбных прадпрыемстваў рабочых не маюць жыллошчы».

Міхась ЛЯБЕДЗІК, Ларыса ПРАПЛОЦКАЯ, студэнты факультэта журналістыкі Беларускага ўніверсітэта.

ВЕРШАВАНЫ ЛІСТ

ЖЫЦЦЕ НЕ МЁД. І НАВАТ НЕ ЦУКАР

Цяжка жыць у вёсцы сталя, Хоць і ў горадзе не мёд. Пляццкі людзям веліч мала, — Вось і круціцца народ. Крыху бульба вырачвае, Свёкла, агарод, Лёдзя жаласіны паспявае: Не жыццё — а даварот. Чудзі ласкай таму, хто можа Сам пасеяць і скасіць. Цяжка тым, дай рады Божа, Каму трэба ўсіх прасіць. Калі трэба што прывезці — Да суседа: «Выручайце!» Той не прасіць: «Дай паесці», А герленіць: «Напайце!» І адін адкажэ кабеце: «Вядзецца» ёсць — бяром падара!»

Хай вяс, дзеткі, ліхалёце — Трэба ладзіць апарат. Бо талонаў не хопіць На ўсё справы, хоць памры. Калі дзеці такі бывае, Што чэпуеш рэзю тры. Чай без цукру п'е бабуля І варыня больш не есць: Брагі поўная настраля, Літроў гэтак можа шэсць. Вось цяж, хоць і сіва, — Пасуд поўны да краёў. Яна бобку вырачвае: Выпівай, як мурывай... Чым эканоміцца ўсё гэта, Цяжка нават улічыць. За сімоу будзе лета. Але як мы будзем жыць?

І. Вальчэўскі, г. п. Івянец.

Даслаўчыны гэты верш у рэдакцыю, наш чытач паведамаў пра сабе, што ён працуе настаўнікам матэматыкі ў івянечкай сярэдняй школе. А да рыфмаў цяне таму, што родам ён з Удзельніцтва, дзе «паст ся-дзіць пад кожным камінам». І. Вальчэўскі (які, на жаль, не назваўся поўнасьцю) прызнаецца, таксама, што ён дэўні падлісчкі «эпэдыя» і надзяляе гэтую шырыню кампаніямі. Ізвест-непрафесіянальна спадзяецца, што яго «народныя вершы» падарожчаты чытаць хоць бы адну ўсёмушко і крыху разбавіць чорныя фарбы ў нашых настраях.

Што ж, дзякуем за дапамогу! Мы і падвядзём, у новым годзе, будзем рады рабці газету разам з нашымі талентавімі чытачамі.

Сяргей ШАЦІЦОУ, аглядальнік «Звязды».

І зноў гульня ў словы

НІШТА сумна становіцца ад знаёмства з дакументам, які будзе накіроўваць усё наша жыццё. Вось-вось мы будзем жыць у незалежнай дэмакратычнай незалежнай дзяржаве. Колькі было наважана слоў у ранейшых гэтых ж папярэдніках! І што? Ці трэба гаварыць аб сённяшніх правах і аб тым, якія яны забяспечылі? І ў новым дакуменце ўсё забяспечылі? А гэта права на працу, швабскае прэкт Канстытуцыі. А дзяржава не бярэ на сябе забяспечэнне гэтых правоў, таму што яна «стварае ўмовы для падтрымкі грамадзян да прычы і іх працаўладкавання». І ўсё. Стварае толькі ўмовы, а ты, грамадзянін, выкручайся як можаш. Могуць сказаць, што абавязальнасць дзяржавы забяспечыць у 20-м артыкуле «Тычы чым ад-розніваецца артыкул 39-ы ад артыкула 42-га, дзе сказана аб гарантыі права грамадзян на ўласнасць? Адно права, выхадзіць, гарантуецца, а другое — так сабе, як прывідаецца.

Ці вольны права на жыллё. Яго няма, выпала. Наперадзе грамадзянін прыватнае жыццё, станам самі сабе гаспадарамі, пры чым тут дзяржава? Якое ж іх права на жыллё раней ні было, але ж іх спыніў кожны сталя дзяржава, і грамадзянін сё-дэ-не-калі і атрымліваў. А зараз мае права толькі на дапамогу з боку дзяржавы ў атрыманні і пастаянным карыстанні жылль-ным памяшканнем. Як жа тады з прызначэннем чалавека вышэйшай каштоўнасцю дзяржавы і грамадства? Зноў прыгожыя словы. Зноў, адзедца, усчынаецца нібыта пахаваная ўсімі прапагандацкая мітусня.

Падобнае і з правамі на медыцынскае абслугоўванне, на адукацыю. Мы ўсё добра ведаем: калі нават толькі намяк-

нуць, што дзяржава ў сваіх установах дапускае платнае абслугоўванне ці навучанне, бясплатнага ўжо не будзе, а калі і здарыцца, то будзе такім, куды нармальны чалавек не пойдзе. Дык ці можна ад усяго гэтага выходзіць на вуліцы і крычаць «Вітае» будучаму Асноўнаму За-кону?

А вось тут хочацца запіска-ваць і кінуць у скарні. Грамадзянін, нарэшце, будзе дазва-лена, дасягнуўшы шлюбнага ўз-росту, ўступіць у шлюб і стварыць сям'ю. Страхна падумаць, што будзе, калі дэпутаты не прымуць гэтага артыкула! Паў-торчыцца гісторыя з маманта-мі? Чаму б яшчэ не зрабіць за-піс аб дазволе любіць з перша-пачатку, раўнаважы, самім даваць імёны дзецям?

Вялікі дзякуў за дазвол зазіраць у мышэйныя інстанцыі, накіроўваць туды не толькі абавязныя звароты, але і ка-лектыўныя.

Артыкул 43. Аб праве на ўдзел у культурным жыцці, свабоду творчасці. Як добра, што дазваляе пісаць вершы, рамані, нікога не бячучы, ха-дзіць у кіно, тэатры, наведваць музеі, нават, калі разбагацеем, набываць нешта ў сталічнай мастацкай галерэі або на тра-туры на мастацкага салона! Хоць іхніа німа паклікацца аўта-рам гэтага артыкула.

На жаль, вельмі і вельмі не-даправадзім вынісліці даку-мент у свет. Сягды паспешлі-ваці амаль у кожным артыку-ле. Закон не церпіць размытас-ці, двухсэнсавасці, каб любы бюракрат мог яго чытаць так, як яму захочацца. А пагляды-це артыкул 31-ы. Ціпаура не дапускаецца, сказана. Чэго? Перакананні, свабоднага вы-казвання на словах, мітыгаві-або выказванняў грамадзян на сваёй кухні? Да чаго дапа-савы гэта цэнзура? Ці арты-

кул 34-ы. Палітычныя партыі маюць права карыстацца срод-камі масавай інфармацыі «ў аб'ёме і парадку, устаноўленым законам». Даруйце, а як жа са-свабодным выказваннем пера-кананняў у межах «аб'ёму»? І што скажа, чаму будзе вымаж-ка-ваць мінулыя, арыкула-мі паперы, колькасцю слоў, га-ліч-кай? А калі партыя з'я-вет, часопіс? А калі партыя ці група грамадзян, якія аб'я-ліліся, займелі свае выданні, як-тут з аб'ёмам і «парадкам»? Запісана ў артыкуле 37-ым, што грамадзянін мае права роўна-га доступу да любых пасад у дзяржаўных органах. Пачакаем з роўным доступам. Трэба пра-жыць 35 гадоў, іх 10 з іх на тэрыторыі Беларусі, там толькі можаеш атрымаць права быць прэзідэнтам. Гэта адно, а яшчэ выйдзю законы ў адпа-веднасці з артыкуламі 69-ым, дзе запісана аб неабходнасці вы-значыць узроставы цэнз дэпу-татаў і іншых асоб, якіх будуць выбіраць на дзяржаўныя паса-ды. Усім зразумела, што маецца на ўвазе. І такі падыход, напэўна, правільны. Але ж у Канстытуцыі кожны радок па-вінен чытацца адназначна і не даваць падстаў для маніпу-лявання, не выклікаць сумнен-няў і недэвару.

У нашым лід, калі кожны сель-скавец хоча мець сваё прэзі-дэнта, як жа цяжэй дзяржаве без яго? Таму, відаць, шмат-сласны шосты раздзел больш нагадвае інструкцыю, чым най-важнейшы дакумент дзяржавы. Ці не для таго, каб лёгка было праставіцца напісанаму і для раўнага ці сельскавешкага прэ-зідэнтскага знява? Лёгкасць, з-якой можна заняць вышэйшую пасаду, пры адпаведным узро-сце і цынасе асцеласці, незвычайна. Дастаткова, каб за канды-дата праталасавала «больш па-лавіна грамадзян Рэспублікі, прыняўшых удзел у галасаван-

ні» (арт. 103). Сёння на выбар-чыя участкі прыходзіць ад 20 да 30 працэнтаў выбарчыкаў. Выхадзіць, хоць для выбар-ня прэзідэнта 11—16 прэзід-нтаў галасоў. Значна, гэта не вельмі стасуецца з усенароднымі выбарамі. Зразумела, таго-та не будзе, але ж запісана так чытаецца і выклікае імёна та-го ж.

І паларым артыкул аб зня-ці прэзідэнта з пасады. Як бы-лі лёгка абраны, так будзе і лё-гка зняты. Дастаткова 25 дэ-путатаў узяць пытанне, і Вяр-хоўны Савет прымае справу да разгляду. Так усё проста. А што? Старажыню калгаса та-к-сама выбіраў народ, а абавя-зана імя вымавы і здымала з работ бую райкома кампар-ты. 9—11 чалавек вырашалі за ўвесь калгасны «калектыў» і нават яго думкай не цікавіліся. І нічога. Але ж тут інашэ. Хоць народ і выбірае дэпутатаў, а-ле іх ад іх сабе сваё павіна-моцтва ён перадае дэпутатам-у. У гэтым ліку і вы-бары прэзідэнта. Значна, пра-цэдура вызвалення ад прэзідэн-цкай пасады павінна быць больш прадуманай. А так вель-мі ўжо непрыкрытая цяга да старых метадаў. Нават у сло-вах. Не вывазілі, не адхілілі ад пасады, а знялі!

На вялікіх трыбунах стала модна спецыяльна на цывіліза-ваныя краіны. Маўляў, там і так і гэтак, а ў нас усё не тое. Саграшлі ў і штэмпам. Кансты-туцыя ЗША існуе 200 гадоў (цікава, ці была тады Паўноч-ная Амерыка цывілізаванай кра-інай)? І за два стагоддзі ў не ўнесена не больш трыццаці па-правак. У нас кожныя 15 га-доў новая канстытуцыя. Марку-ючы па прапанаванаму нам тэк-сту, канстытуцыйная завіруха будзе працягвацца.

Віктар КРУКОЎСКІ, выбарчык.

ГАЗЕТА ВYSTУПІЛА. ШТО ЗРОБЛЕНА?

«У мяне не зазваніў тэлефон...»

Так называўся артыкул «Звязды» № 212 за мінулы год, у якім ішла сапраўды аб тым, чаму ў кватэрах некаторых ветэранаў мабільны тэлефоны ці наогул доўгі час іх не ўстаўляліся са-старымі людзьмі, хоць яны на гэта жыві права.

РЭДАКЦЫЯ АДКАЗВАЮЧ:

В. а. начальніка Гомельскага абласнога вытворча-тэхнічнага ўпраўлення сувязі В. ШЫПА-ВАЛАЎ:

— Сапраўды, такі факт, калі доўгі час не працаваў кватэр-ны тэлефон інваліда І групы Р. Альшэўскага з в. Навасёлкі Рагачоўскага раёна, меў месца.

Выклікала гэта было тым, што пры рэканструкцыі аўтамабіль-най дарогі пашкодзілі кабелі, пракладзеныя ў населены пункт. Цяпер Рагачоўскім раённым вузлом сувязі праведзена вына-ска кабелю з-пад асфальту, і работа тэлефона адоўлена. За час будавання апарата абанен-ту будзе зроблены пераразлік

не — справа даволі таямнічая і непапулярная. І зноў мне кладуць на стол чарговую скаргу, ад Зігмунда Пятровіча. Напавычае а вёскі Сасонкі Вілейскага раёна. На што скарыцца грамадзянін Навойчык? А не можа купіць каларыяны тэлевізар. Дык што: я работнік гвардыі, дэпутат, саўмінатэў? Я проты журна-ліст. Здаецца, у артыкул? А да-вайдзе пачытаем.

«...Я адпрацаваў у калгасе 37

гадоў, жонка — 21 год (10 га-доў хварэла язвай страўніка). У 1950 годзе аддаў у калгас (нагадаю, справа адбываецца ў Заходняй Беларусі. — С.Ш.) калы, колы, сні, саламарзук, халодны будынак, плуг, бара-ні і насенне на 1,5 гектара зямлі, якая была ў нас у гэты час. Мы іяпер на пенсіі. Я ветэран працы, занесены ў кнігу гона-ру — заслужаны калгаснік. Дзесяць гадоў хварэю на астэ-ахандроз. Па меры сіл працую ў калгасе. Слэты палолі і ў-біралі буржкі і лён калгасу, прама сказаць, з апошніх сіл. І вось ужо амаль два гады як мы падалі заяву ў сельскі Са-вет на каларыяны тэлевізар, хо-чацца паглядзець хоць перад

смерцю, што робіцца ў нас і з мижой, як гэта глядзіць лю-дзі. Але вось адказ: Касцяне-вічкі сельсавет трымаў гэтыя заявы паўтара года, потым пе-радаў у Курганскай сельсаўма-саюз. Я туды — мне казалі: твая чарга далёкая, будзеш ча-каць не менш 2 гадоў.

Вось так яго парадкавалі. За-нуўся ў Мінск, там сказаў: «За-раз няма, хутка будзе». Па 5 тысяч, дзесяць. І дзесяць вы-вадзіў. Ці ж можна гэтыя грошы сабраць пенсіянерам, калі мы сабралі за гэтыя гады нейкія паўтары тысячы? На гэ-тую купіло праддлі калгасу апошняю з сётак больш, 1.500 кг у верасні гэтага года, і грошы нам яшчэ не залілілі, бо няма ў калгасе. Адрацкавалі шчыра,

за што і адплачваюць нам, стар-ым. Згодзен з Зігмундам Пятровічам: так трэба і разу-мець. Як гаворыцца, зрабі лю-дзям дабро, яны табе адпла-чваюць.

Так здарылася, што мы жы-вём як бы авансам. У чаканні нечага такога светлага. Нам усё казалі: вось-вось настане шчаслівы час, яшчэ крыху, ну, 5—10 гадоў, ну, нічо некаль-кі гадоў, ну, лічы, ужо заўтра. А ўсё не надыходзіла шчас-лівае жыццё. Гэта мы — 30—40-гадовыя, якія не так многа сваёй асабістага жыцця выкі-нулі на будаўніцтва камунізму. А Зігмунд Пятровіч са сваёю жонкай? А мільёны такіх жа? У іх напачалі: здароўе, грошы, свабоду, жыццё, нарэшце, —

яны аддавалі. У камунізм ве-рылі ці не — не ведаю (хутчэй верылі ў рэчы больш зямныя), але чакалі; некалі ж вяртаці будучы. Прынята ж так у су-мелных людзей, узяў — аддаў. Дык тое ў сумелных. А як жа таі дамовішся з цядай дзяржа-вай, якая, кажучы, некалі пла-навалася рабоча-сялянская, а на справе аказалася ўдаскан-ленай імперыяй азіяцкага ўзо-ру? У каго прасіць, што і як? Здароўе, блакітныя мары, ка-ларыяны тэлевізар?

Жылі-жылі, аказалася, не нажылі нічога, а як бы і віна-заты некаму засталіся. Цяны ўзводзяцца свабодным, значыць, зноў мы напачаліся ў дзяржа-вы і лішкі грошай яна ў нас за-бірае праз цэны.

Самое страшнае — інашага выйсня сапраўды няма. Не пры-думалі. А ўсё гэтыя, прымае-мыя парламентам з вялікай помпай пастановы «Аб мерах па сацыяльнай абароне працоў-ных...» — не больш чым спроба пасціліць саломі. Трэба зраз-умець гэта і адразу адмовіцца ад ілюзій. Усё. Іх няма, час іх скончыўся. Паявіліся пенсіі ў 2, нават 3—4 разы — нічо-го не зменіцца. Калі ўрад не мае смеласці растаўляць Зіг-мунду Навойчыку, што калары-яны тэлевізар ён ужо ніколі не купіць, то, што ж, зрабіла гэта я. А больш, прабаець, нічим не дапамагу. І дэпутаты (сельса-вета, райсавета) таксама не дапамогуць. І дэпутат рэспуб-лікі Якубоўскі М. І. (так у тэксьце пісьма. — С.Ш.) хутчэй за ўсё да іх далучыцца.

Таму што, паважым Зігмунда Пятровіча, павінен вам дала-

ВАША ПІСЬМО АТРЫМАЛІ

«Дарагая рэдакцыя! Дзе знайсці праўду?..»

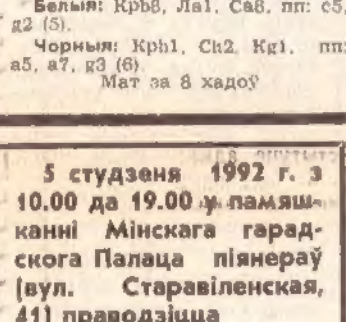
Закон аб друку, канешне, дае журналісту пэўныя правы, што датычыцца пошты чытачоў. Можна адправіць пісьмо ў архіў, нават не паведамаўшы аўтару, можна і паведамаць — так і так, прабаець, але... І ніхто да адказнасці нас не прыцягне — закон захаваны, яго, як бы сказаць, літару. Тым больш, што асноўная колькасць пісьмаў — гэта скаргі, скаргі ці анамалуды раз

ШАХМАТЫ

Пад рэдакцыйнай майстра
спорту У. СЫЧОВАНАВАГОДНІ
КОНКУРСУдзельнікам навагодняга кон-
курсу рашэнняў шахматных
камп'ютэрных прапаноў па шэсць
задач.Тэрмін прысуджэння адказаў —
20 студзеня г. г. Тры перамож-
цы будуць узятыя ўдзелам у пра-
граме.Вашы рашэнні трэба ўвесці
у навагодняе аб'яву на нашым
адрасе рэдакцыі: 220041, г. Мінск,
праспект Ф. Скарыны, 77, рэдакцыя
газеты «Звязда».Белыя: Кр1, Фс8, Лс4, Кс6 (4).
Чорныя: Кр8, Пн: 43, 44 (3).
Мат на 2 ходы.Белыя: Кр1, Лс8, Лс8, с7, пн:
45, 46 (5).
Чорныя: Кр7 (1).
Мат за 3 ходы.Белыя: Кр8, Лс1, Сс8, пн: с5,
с2 (5).
Чорныя: Кр1, Сс2, Кр1, пн:
а5, а7, в3 (6).
Мат за 8 ходоў.Белыя: Кр8, Лс1, Сс8, пн: с5,
с2 (5).
Чорныя: Кр1, Сс2, Кр1, пн:
а5, а7, в3 (6).
Мат за 8 ходоў.

5 студзеня 1992 г. з 10.00 да 19.00 у памяшканні Мінскага гарадскога Палаца піянераў (вул. Старабеліцкая, 41) праводзіцца ТЭЛЕМАРАФОН «АДРАДЖЭННЕ».

Мэта тэлемарафона — духоўнае адраджэнне нацыі, нацыянальна-ісцэма адукацыі і культуры.

Удзельнікі марафона могуць пералічыць грашовыя сродкі на рахунак № 142411 у гарадское дырэкцыю Мінска-Белазаводскага альбо прэзентаваць матэрыяльныя рэчы мастацкага і бытавога прызначэння, якія будуць размеркаваны для патрэб нацыянальных школ, садкоў, ліцэяў, гімназіяў.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

5 студзеня

Беларускае тэлебачанне

8.30. Рэанімацыя. Кінаварыянт.

8.45. «Медыцына». Кінаварыянт.

9.00. «Вялікія крылы». Фільм-каніярэнт.

10.00. «11.35. 12.30. 13.30. 14.30. 15.30. 16.30. 17.30. 18.30. 19.30. Дарэчыныя асобы «Адраджэнне». Трансляцыя з Мінскага Палаца дзяцей і юнацтва.

10.15. Наводнікі міжнароднага шоу-турніру па плаванні «Мінск-91».

11.45. НІКА. Нідзельны дада-так.

12.40. Для дзяцей. Літаратурнае.

13.20. «Сястрычкі-прыячынкі». Мультифільм.

13.40. «Руктэмыся да юбілея...». Сустрача з чэмпіёнамі краіны па футболе 1992 года Ю. Курненькім і Ю. Пушыш-вым.

14.20. «Красавіца». Кінаварыянт.

14.40. Вестер лідэраў.

15.25. Рэклама.

15.40. Гісторыя камерна-інстру-ментальных ансамбляў Беларускага тэлебачання і радыё.

16.05. «Юлія і Пётрыч». Мультифільм.

16.40. Роднае слова.

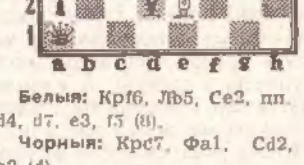
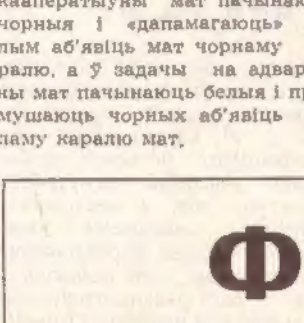
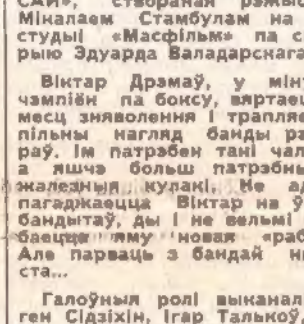
17.40. «Ад і да». Тэлебачанне.

17.55. «Звані і крыніцы». Фільм-каніярэнт.

18.45. «Фары маёй зямлі». Кінаварыянт.

19.00. Панаірава. Мітрапа-літа Мінская і Гродзенская, епархія ўсяля Беларусі Філарэ-та.

Галоўны рэдактар
У. Б. НАРКЕВІЧ.

Белыя: Кр6, Лс8, Сс2, пн: а5,
д4, е7, е3, г3 (6).
Чорныя: Кр7, Фс1, Сс2, пн:
а2 (4).Белыя: Кр5, Кс7, Кс8 (3).
Чорныя: Кр4, Лс8, Сс2 (3).
Каператуны мат на 4 ходы.Белыя: Кр1, Фс8, Лс4, Кс6 (4).
Чорныя: Кр8, Пн: 43, 44 (3).
Мат на 2 ходы.Белыя: Кр1, Фс8, Лс4, Кс6 (4).
Чорныя: Кр8, Пн: 43, 44 (3).
Мат на 2 ходы.Белыя: Кр1, Фс8, Лс4, Кс6 (4).
Чорныя: Кр8, Пн: 43, 44 (3).
Мат на 2 ходы.Белыя: Кр1, Фс8, Лс4, Кс6 (4).
Чорныя: Кр8, Пн: 43, 44 (3).
Мат на 2 ходы.

3 ЦИНАВАСЦЮ ГЛЯДЗІЦА
новыя каларыя мастацкай ін-
тэлекцыі «ЗА АПОШНЯЯ РЫ-
САЙ» створаны рэжысерам
Мікалаем Станіславам на кіна-
студыі «Масфільм» па сцэна-
рыю Эдуарда Валадарскага.

Віктар Драмаў, у мінусі
капітан, па бокіх партыях з
матэрыялаў і трапіла пад
пліны нагляд банды рэжыс-
раў. Ім патрэбны такі чалавек,
які быў бы больш патрыятам
імяці, чым яны. Не адроз-
няе пагадзяцца Віктар на ўмовы
бандытаў, ды і не ведае пада-
даць ім «праца». Але пераца з
бандой ніпроста...

Галоўныя ролі выканалі Яў-
ген Сідзікін, Ігар Аляксееў, Ал-
на Тарнінская, Алесандр Ка-
занов, Віктар Сіпчанка, Таці-
яна Лютэева.

**У ПРАПІНІКІНІ ГАР-
ДОН** прызначана мастацкая
выява муніцыпалітэту і спрабуе
спіскаць у гэтым годзе. Але мес-
тацыяна імя. Заплаціўшы
чырвоныя дэнаўцыя на павер-
ку, незалежна ад таго, як ён
пападае ў нумар «люкс». А ра-
ніца па патрабаванні адміні-
страцыі вызваліць нумар, ад-
казвае адмова, ды яшчэ і па-
гражае прышчыць да адка-
завання за махінацыю. Карачай,
адміністрацыя гэтых, якія
прышчыць і абрава простых
савецкіх грамадзян. Ярокін
аб'явіў ваіну... А аб тым, як
развіваецца падзея далей, вы
даведаецеся, паглядзеўшы но-
вую каларыю мастацкай ін-
тэлекцыі «ЗА АПОШНЯЯ РЫ-
САЙ», пастанаву рэжысэ-
рам Яўгенам Лютэевам на
Свярдлоўскай кінастудыі па
сцэнарыю Валерыяна Чарныя.

НА РЫНСКАЙ КІНАСТУДЫІ
па рэцэпту Арыда Грыгуліса
«Людзі ў садзе» знята маста-
цкая інтэлекцыя «РАЙСКІ САД
ЕВЫ».

Першы фільм рэжысэра Ар-
ыда Грыгуліса «Фатэграфія ў
жыццёвай і дзімной» быў на-
званы вельмі скандальным. Ці
такая новая стужка? Пакуль
што можа толькі сказаць, што
рэжысэр не зрабіў сабе —
знаменнае зноў зноў трох-
кутні. Гісторыя, разгортка
трыма персанажамі — флэй-
тыстка Евая, ілюзіяніст-ча-
раўніком Тым і хірургам Ду-
басам — у цудоўным «рай-
скай» садзе, і зрачэння, і фі-
ласофія, і ідэалогія. Гэ-
дае адбываецца ў 30-х га-
ды бурнага жыцця, і гэта ў-
мяшчае трагічную папую-
нацыя фільма, стварэнне ат-
масферы зямлі і ўзрушэння.

У фільме здымаліся Дзіта
Крэмер, Валерыяна Чарныя,
Аляксандр Кінастудыі

(Заканчэнне:
Пачатак на 1-й стар.)Дзяўчаты былі апрачаты ў
рознакарыяныя сукенкі, не-
каторыя ў сарафанах. На нагах
— гумовыя боткі.Вечарынка пачалася як і
заўсёды. Прышла моладзь і з
суседніх вёсак. Танцавалі «аб-
лачка», «падаспань», «каро-
бачку», «залежную рошчу»,
польку, «цёмную нон».Праз некаторы час Іван Чу-
мак выйшаў на сярэдзіну кру-
га і сказаў: «Хопіць му-
зыкі. Адпачыце. Прайшоў
«бачка» з «маш», паслухаем
іх». Паставіў пасрод татэ-
ўсон, адшоў да парог.У хату ўвайшлі пажылы
Грышка Буслаў і Клаўдзя.
Грышка апрачаты быў у паў-
кажухах, вывернутыя сподам,
у валёк, шапку з трысай
скурай. Клаўдзя была ў палі-
то, акінутая залівай хусткай,
звязанай з белаю воўна.Буслаў загарварыў:
— Ну, дзеці мае, вы павы-
расталі ўжо якія. Так хату
танцавальны разгудзілі, што
яна і разваліцца магла. Дык
вось, як вучылі нас дзядзька,
каб меней чакаць ад вас бя-
ды, вас лепей пажаніць. І хто
не хоць застасці бабылем,
каб хата парвала былім, вы-
дзіце да мяне сваіх прыга-
жунь.Клаўдзя дадала, звяртаю-
чыся да дзяўчаты:
— А вам не трэба адмаўля-
цца, каб векаваць не застасці.Першы пачаўшы да «бач-
коў» Віця Валентаў з Ната-
шай.— Хачу, бацька, жаніцца.
— Ты што, заўрэ? А ты ж
усяго паўтара аршына. За ця-
бе не пойдзе ніводная дзяўчы-
на.— Не, я за яго пайду. Хоць
ён малы ростам, але добры,
просты і лепей за ўсё іграе. З
ім весела будзе жыць.— Ну, калі так, жаніцеся.
Каб вы весела жылі і багаты-
мі былі.Дзяўчы, бацька і маці.
Падыхаў наступная пара
Сіпкі і Галы.— Хома, бацька, мы такса-
ма жаніцца.— А вы чаго тут? Чаму вам
дома не спіцца? Сіпкі, хоць
бы пагадзіліся. А помніш, як
улетку з булганага зваліўся?А ты, Галы, ішчы ж у школу
ходзіш, ды і настаўніца ка-
зала, двойкі атрымліваеш.
Пісачко хоць умееш?— Умею пісаць і вершы на-
зва ведаю. Казах я Сіпкіна.— А з булганага я ж зваліў-
ся, калі ішчы ў першы клас
ходзіў. Даўно было.— Калі так, жаніцеся. Каб
дзяўчы шмат нарадзілі, зям-
лю каласноў аралі, каб у
новай хатэ было поўна ба-
гачы.Такімі жартамі суправоджа-
лася размова кожнай падох-
дзячэй пары. Дайшла чарга і
да мяне. Яшчэ ў пачатку ве-
чарыні я пачаўшы да Шуры
і прапанаваў разам «жаніць
Цярэчку». Яна згадзілася.Дык вось, мы пайшлі да
«бачкоў». Я вельмі засароме-
ўся, але таксама, як і папярэд-
нія, запітаў:— Хачу, бацька, жаніцца.
— А нешта я цябе дрэнна
ведаю. Не ашукеш нашу
Шуру — красатулю?

— Не, не ашучу.

Шура дадала:
— Ен малец сіпкі.— Хоць не вельмі ведаю,
якога ты роду, але даю на жа-
ніцтво згоду, — адказаў
Грышка.— Усе парамі сталі звыклі
«бачкоў». Буслаў сказаў:
— Не трэба час марнаваць,каб лепей вы скакалі польку,
цягнуце хлопцы манопольку.З суседніх хат прынеслі да-
даткова сталы, хлопцы і дзяў-
чаты размяліся на сваіх ха-
тах. Хлопец павінен быў
прынесці гарэлкі, а дзяўчына
закуску. Гарэлка ў хлопца
была ўжо прыпасена, а дзяў-
чаты неслі з дому хлеб, сала,Выпаў другі смячок.
Снег намякаў.
А Цярэчка наш
Едзе ў святні.Вязе з далёка, вязе
Сваю жонку чарнавоку.Завіруха дзьме,
Снегам сцяпліцца.
А Цярэчка наш
Ужо жаніцца.Ужо жаніцца, ужо жаніцца,
На стала віно пеня
Пеніцца.— Ну, а цяпер хай спяе
песню кожны жаніх. Твая
чарга, Сіпкіна, — сказаў
«бачка».— Ды я не ўмею спяваць.
— А можа я за яго частушку
спяю? — умяшалася Галы.
— Ну давай.— Мне не трэба хлеб пачы,
Мне не трэба сіта.
Мне Сіпкіна пачаў
І надзею сыта.Я на вуліцы пабегла
І легла надзея.
Аналі руці, ногі
Замуж захацелася.Потым спяваў калядныя
песні, а таксама ўзятыя з
апошніх кінафільмаў. Калі
моладзь добра разгудзілася,
«бачка» скамандаваў:— Ну, а цяпер трэба, каб
усе пачаўшы. Давіцеся
чарэ!Так усе і зрабілі: хто саро-
мачыся, а хто і па-спраўд-
наму.«Жарты, песні і танцы пра-
цягваліся аж да ранку. Разы-
ходзіліся, калі ўжо ў нека-
тых хатах запалілі святло.
Кожны праводзіў сваю ня-
всту, душэўна разгаварыўся.Трэба адзначыць, што мно-
гія з іх потым разыходзіліся
па сваіх мясцінах, а многія ў
тым жа годзе справілі свае
вяселлі. «Жаніцца Цярэчка»
прынесла ім сямейнае шчас-
це.В. КАБАЧЭУСКІ.
г. Орша.

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

каб лепей вы скакалі польку,
цягнуце хлопцы манопольку.З суседніх хат прынеслі да-
даткова сталы, хлопцы і дзяў-
чаты размяліся на сваіх ха-
тах. Хлопец павінен быў
прынесці гарэлкі, а дзяўчына
закуску. Гарэлка ў хлопца
была ўжо прыпасена, а дзяў-
чаты неслі з дому хлеб, сала,Выпаў другі смячок.
Снег намякаў.
А Цярэчка наш
Едзе ў святні.Вязе з далёка, вязе
Сваю жонку чарнавоку.Завіруха дзьме,
Снегам сцяпліцца.
А Цярэчка наш
Ужо жаніцца.Ужо жаніцца, ужо жаніцца,
На стала віно пеня
Пеніцца.— Ну, а цяпер хай спяе
песню кожны жаніх. Твая
чарга, Сіпкіна, — сказаў
«бачка».— Ды я не ўмею спяваць.
— А можа я за яго частушку
спяю? — умяшалася Галы.
— Ну давай.— Мне не трэба хлеб пачы,
Мне не трэба сіта.
Мне Сіпкіна пачаў
І надзею сыта.Я на вуліцы пабегла
І легла надзея.
Аналі руці, ногі
Замуж захацелася.Потым спяваў калядныя
песні, а таксама ўзятыя з
апошніх кінафільмаў. Калі
моладзь добра разгудзілася,
«бачка» скамандаваў:— Ну, а цяпер трэба, каб
усе пачаўшы. Давіцеся
чарэ!Так усе і зрабілі: хто саро-
мачыся, а хто і па-спраўд-
наму.«Жарты, песні і танцы пра-
цягваліся аж да ранку. Разы-
ходзіліся, калі ўжо ў нека-
тых хатах запалілі святло.
Кожны праводзіў сваю ня-
всту, душэўна разгаварыўся.Трэба адзначыць, што мно-
гія з іх потым разыходзіліся
па сваіх мясцінах, а многія ў
тым жа годзе справілі свае
вяселлі. «Жаніцца Цярэчка»
прынесла ім сямейнае шчас-
це.В. КАБАЧЭУСКІ.
г. Орша.

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

каб лепей вы скакалі польку,
цягнуце хлопцы манопольку.З суседніх хат прынеслі да-
даткова сталы, хлопцы і дзяў-
чаты размяліся на сваіх ха-
тах. Хлопец павінен быў
прынесці гарэлкі, а дзяўчына
закуску. Гарэлка ў хлопца
была ўжо прыпасена, а дзяў-
чаты неслі з дому хлеб, сала,Выпаў другі смячок.
Снег намякаў.
А Цярэчка наш
Едзе ў святні.Вязе з далёка, вязе
Сваю жонку чарнавоку.Завіруха дзьме,
Снегам сцяпліцца.
А Цярэчка наш
Ужо жаніцца.Ужо жаніцца, ужо жаніцца,
На стала віно пеня
Пеніцца.— Ну, а цяпер хай спяе
песню кожны жаніх. Твая
чарга, Сіпкіна, — сказаў
«бачка».— Ды я не ўмею спяваць.
— А можа я за яго частушку
спяю? — умяшалася Галы.
— Ну давай.— Мне не трэба хлеб пачы,
Мне не трэба сіта.
Мне Сіпкіна пачаў
І надзею сыта.Я на вуліцы пабегла
І легла надзея.
Аналі руці, ногі
Замуж захацелася.Потым спяваў калядныя
песні, а таксама ўзятыя з
апошніх кінафільмаў. Калі
моладзь добра разгудзілася,
«бачка» скамандаваў:— Ну, а цяпер трэба, каб
усе пачаўшы. Давіцеся
чарэ!Так усе і зрабілі: хто саро-
мачыся, а хто і па-спраўд-
наму.«Жарты, песні і танцы пра-
цягваліся аж да ранку. Разы-
ходзіліся, калі ўжо ў нека-
тых хатах запалілі святло.
Кожны праводзіў сваю ня-
всту, душэўна разгаварыўся.Трэба адзначыць, што мно-
гія з іх потым разыходзіліся
па сваіх мясцінах, а многія ў
тым жа годзе справілі свае
вяселлі. «Жаніцца Цярэчка»
прынесла ім сямейнае шчас-
це.В. КАБАЧЭУСКІ.
г. Орша.

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**

**«Цярэчку
жанілі»
да ранку**